

МБА

Македонска Банкарска Асоцијација

ISSN 2671-3772

Број 5 | април 2022 година

Април
2022

#5

КВАРТАЛЕН е-БИЛТЕН

Македонска банкарска
асоцијација

е асоцијативна членка на
Европската банкарска
федерација

Содржина:

- **ВОВЕД**
 - М-р Милена Перчинкова,
извршен секретар на МБА
- **ЗБОР ИМА**
 - Амир Шабани,
директор на Фондот за
осигурување на депозити
- **ВО ФОКУС**
 - Бојан Стојаноски
и Зоран Грнчаровски
Комисија за реструктурирање
корпоративен долг
 - Богоја Китанчев
Принципи за одговорно
банкарство
- **СОРАБОТКА СО**
 - „КОНЕКТ“
- **РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ**
- **ЕДУКАТИВНО КАТЧЕ**
- **КОРИСНИ ЛИНКОВИ**

ВОВЕД

МИЛЕНА ПЕРЧИНКОВА,
ИЗВРШЕН СЕКРЕТАР НА МБА

Почитувани читатели
на МБА Е-билтен,

Ми претставува чест и задоволство како извршен секретар на Македонската банкарска асоцијација, во овој од повеќе аспекти специфичен период, да ви се обратам во петтиот број на МБА Е-билтенот за да сподела со вас неколку позитивни новости.

За почеток ќе посочам дека од 1 април 2022 година Македонската банкарска асоцијација доби нов дом и ја реализира својата дејност во новите деловни простории на ул. „**Орце Николов**“, бр.75 на 1. кат, кои се дел од просториите во кои дејствува Македонската берза АД - Скопје.

Со вселувањето во просториите на Македонската берза АД - Скопје се обезбедува и одреден степен на синергија зашто во акционерската структура на берзата доминантно учество имаат банките членки на Македонската банкарска асоцијација.

Второ, ве известувам дека почнувајќи од следниот број, МБА Е-билтенот е отворен за сите банкарски службеници вработени кај членките на Македонската банкарска асоцијација кои имаат интерес да ги објават своите тези, истражувања, позитивни и негативни искуства поврзани со работата на банкарскиот сектор со цел создавање еден поширок медиум отворен за сите. Заинтересираните треба да ги достават својот труд и пополнетиот образец на е-адресата на Асоцијацијата. Најдобрите текстови ќе бидат и соодветно наградени.

Последно, но не и помалку важно како дел од активностите за зголемена транспарентност и отчетност, започнавме со објавување податоци и презентација на макроекономски показатели и податоци за банкарскиот систем на Република Северна Македонија. Податоците со состојба на ден 31.12.2021 година се достапни на веб-страницата на Асоцијацијата.

М-р Милена Перчинкова,
извршен секретар на МБА

На крај сакам да ве поканам да ја посетите нашата веб-страница www.mba.mk која е редизајнирана согласно најновите трендови и овозможува побрз и попрегледен пристап до информациите и да доставите ваши предлози за нејзино подобрување и збогатување со содржини.

Однапред се радувам на вашиот придонес на info@mba.mk и ви посакувам да уживате во содржината на МБА Е-билтенот број 5.

Македонската банкарска асоцијација останува посветена на остварување на заедничките интереси на членките и унапредување на нивното работење и продолжува со активности за одговорно и одржливо банкарство, дигитализација, финансиска едукација и финансиска инклузија, сè во интерес на сите чинители на нашето општество. ■

Со почит,
Милена Перчинкова

ЗБОР ИМА

АМИР ШАБАНИ,
ДИРЕКТОР НА ФОНДОТ ЗА ОСИГУРУВАЊЕ НА ДЕПОЗИТИ

Улогата на Фондот за осигурување на депозити

Светот во кој живееме, светот во 21 век брзо се менува. Дигиталната револуција ја измени цивилизацијата, исто длабоко и широко како што тоа го направи индустријализацијата на крајот од 18 век. Ако се навратиме, не многу одамна, само пред 15 години во светот избувна невидена финансиска криза која никој ниту ја предвиде претходно ниту беше подготвен за неа. Единствени подготвени беа системите за осигурување на депозити. Благодарение на нивната подготвеност, милиони депоненти имаа безбедност на своите депозити и не ја изгубија вербата во банкарските системи, кои за кратко време ја вратија рамнотежата во финансиските системи. Истиот факт важи и за кризата што го зафати светот со избувнување на пандемијата на заразната болест ковид-19. И сега, како и тогаш, најстабилни и најподготвени беа системите за осигурување на депозити.

Република Северна Македонија не е пионер во оваа област. Напротив, Фондот за осигурување на депозити е формиран во 1997 година (со тогашен назив Фонд за штедни влогови), како иницијатива на тогашните банкарски експерти кои се угледале на американскиот систем формиран во 1933 година. Нашиот систем за осигурување на депозити е еден од најстарите и најстабилните во регионот, а и во рамките на Европа. За илустрација, Фондот за осигурување на депозити и санација на банки на Франција е формиран во 1999 година. Во 2000 година со договор помеѓу банките и Владата е донесена одлука да се формира Фондот за осигурување на депозити во сопственост на државата. На тој начин се дава уште поголема сигурност и гаранција за покривање и безбедност на сите депоненти во банкарскиот систем на Република Северна Македонија.

Многу често во ретроспектива сфаќаме дека на она што изгледа како молња од ведро небо ѝ претходеле години бавни и неоткриени промени во нашите животи и во нашите умови. Всушност, основата на постоењето на осигурување на депозити е во тесна врска со кризниот феномен. Благодарение на постоењето на Фондот и довербата што се гради 25 години, има исклучителен пораст на депозитите на граѓаните, од 6,5 милијарди денари во 1997 година до 316,7 милијарди денари во 2021 година.

Во Република Северна Македонија, Фондот за осигурување на депозити претставува еден од

трите столба на финансиската стабилност, заедно со Народната банка на Република Северна Македонија како супервизија на банкарскиот систем и Министерството за финансии, како регулатор на законската рамка по која функционира финансискиот систем во државата.

Во своите 25 години постоење Фондот покрил вкупно 11 ризични настани, од кои 5 банки и 6 штедилници во вкупен износ од 5,2 милијарди денари, односно 90,08% од вкупната обврска за обесштетување на депонентите. Само при последниот ризичен настан, кој се однесува на затворањето на Еуростандард банка А.Д. Скопје, кој се случи во услови на светска здравствена и финансиска криза во август 2020 година, Фондот за неполни 3 месеци исплати 85% од пресметаното обесштетување за депонентите од оваа банка, со што уште еднаш ја покажа својата значајна и незаменлива улога во задржувањето на стабилноста на целокупниот општествен систем, тогаш кога најмногу треба, а тоа е криза.

Фондот како институција е полноправна членка на Европскиот форум на осигурители на депозити и активно учествува во креирањето на сите текови и реформи што се спроведуваат во регионот и во Европската Унија, а кои се однесуваат на осигурувањето на депозити, од аспект на искуство, размена на информации, приспособување кон светките финансиски движења и управување со ризиците.

Од друга страна, секој систем за осигурување на депозити се движи кон усогласување со светските принципи и правила за постоење на вакви системи, но исто така и секој систем е специфичен и мора да ги апсорбира државните ризици и услови во кои функционира. Така, на пример, во Македонија имаме една од највисоките стапки на покриеност пропишана со законски минимум од 4%. Тоа значи дека вкупните парични средства со кои располага Фондот не смеат да бидат пониски од 4% од вкупните депозити на населението. Според Европската директива за гаранција на депозити, овој процент изнесува минимум 0,8%. Со ова можеме да кажеме дека македонскиот систем

Амир Шабани,
директор на Фондот за осигурување на депозити

сепак е приспособен кон условите во нашиот банкарски систем (кој брои мал број банки и штедилници) заради давање висока заштита на сите депозити во банките и штедилниците.

Исто така, Фондот наплаќа редовна месечна премија за осигурување на депозити од своите членки (банките и штедилниците) во износ од 0,25% од вкупните депозити на население. Иако овој процент има законски утврден праг од максимум 0,7%, Фондот не ги задолжува банките со максимален износ на премија поради ниските каматни стапки на депозитите, што оди во прилог на поддржување на штедењето. Со пониска стапка за премија за осигурување, макар и минимално, може да се зголеми каматната стапка на депозитите.

Фокусот на интерес на Фондот секогаш се граѓаните и заштитата на нивните депозити во банките и штедилниците. Наша основна задача е навремено обесштетување на депонентите во услови на настанување ризичен настан, што досега е неколку пати реализирано со висок процент на успешност.

Нашата мисија продолжува и секогаш ќе се стремиме кон реформи кои ќе придонесат за заштита на депозитите на граѓаните и јакнење на довербата во банкарскиот систем. Граѓаните се свесни дека осигурувањето на својот имот има голема предност, особено откако ќе им биде исплатена отштетата. Во овој случај, Фондот за осигурување на депозити го заштитува и осигурува имотот на граѓаните – нивните депозити во банките и штедилниците, без тие да го бараат тоа од некој, заштита во заднина. Секој финансиски систем губи кога се затвора една банка, но затоа тука е Фондот за да ги заштити граѓаните и да ги амортизира загубите во целиот систем. ■

Реструктурирање на финансискиот долг на компаниите

Пандемијата на ковид-19 ја одбележа 2020 година со голем негативен исход врз здравјето на населението, ги наруши финансиските текови и ги намали економските активности, а со тоа доведе до контракција на глобалниот економски систем. Фокусот на сите релевантни економски субјекти беше ставен на зачувување на глобалното здравје и овозможување услови за работа според новосоздадените околности. Брзата реакција на државите преку воведување голем број мерки, фискален и монетарен стимул, беше од значаен карактер за ублажување на негативните ефекти од здравствената криза.

И покрај тоа, во текот на 2020 година светската економска активност забележа пад кој беше значително изразен во одредени економски гранки директно засегнати од мерките за социјална дистанца што ги донесе пандемијата. Глобалната пандемија продолжи и во 2021 година, но како резултат на воведените мерки и масовната вакцинација, економската активност почна да забележува закрепнување.

Економската криза, како и потребата за силен фискален стимул, ги продлабочи фискалниот дефицит и јавниот долг во 2020 и 2021 година на светско ниво. Истовремено, нарушените глобални синџири на снабдување и неусогласеноста на понудата и побарувачката предизвикана од пандемијата резултираа со висока инфлација низ светот, која не е забележана во последните две-три децении. Многу земји регистрираа стапки на инфлација од над 5% главно поттикнати од цените на енергијата и храната. Руско-украинскиот конфликт изврши дополнителен притисок врз економијата, која веќе мораше да се справи со зголемените цени на енергијата и основните производи, високите нивоа на инфлација и неизвесноста за идните случувања.

Бојан Стојановски
претседавач

Зоран Грнчаровски
заменик претседавач

Комисија за реструктурирање
корпоративен долг

Пишуваат:

Имајќи го предвид фактот дека светската пандемија на ковид-19 сè уште е во тек, а руско-украинскиот конфликт е со непознато времетраење и исход, текот на позитивните очекувања за стабилизација и закрепнување на економското опкружување останува под силен притисок и неизвесност. Со оглед на проекциите за светската економија во следните неколку години, можеме да очекуваме зголемување на потребата од реструктурирање на обврските на компаниите.

Токму од овие причини, реструктурирањето на корпоративниот долг се наметнува како една од најважните алатки за континуитет на работењето на компаниите во услови на намалена ликвидност и инсолвентност.

Но, што всушност претставува реструктурирање на финансискиот долг на компаниите?

Реструктурирањето на корпоративниот долг претставува еден поширок поим и, пред сè, се однесува на целокупното реорганизирање на деловниот субјект кој се соочува со влошена финансиска состојба, односно се соочува со неликвидност и несолвентност како резултат на неподмирени обврски.

Самиот процес на реорганизирање има цел компанијата да продолжи со својата деловна активност, а процесот генерално го изведуваат доверителите, кои главно се банки и небанкарски финансиски друштва и, секако, раководството на компанијата.

Процесот на реструктурирање на финансискиот долг на компаниите се состои од повеќе чекори, но во суштина опфаќа две големи фази.

Фаза на стабилизација, во која треба да се оценат постојните деловни услови во кои функционира деловниот субјект и притоа треба да се идентификуваат ризиците што би можеле да влијаат врз стабилноста на бизнисот, но и да се обезбеди соработка со доверителите.

Фаза на рехабилитација, во која треба да се дефинираат краткорочните, среднорочните и долгорочните цели, односно да се проценат клучните ризици, да се идентификуваат стратегиите на дејствување, да се овозможи консензус за активностите и да се започне со процес на де факто реструктурирање на долгот. Притоа треба да се развие структура за управување со ризикот, да се следат ризиците и резултатите од ублажувањето, да се преземат сите потребни корективни мерки, јасно да се искомунуцираат резултатите и напредокот, да се вклучат сите засегнати страни и, секако, да се предложат решенија за реструктурирање на долгот.

Во насока на исполнување на сите овие зацртани чекори, а со цел институционално спроведување на процесот на реструктурирање на финансискиот долг на компаниите, Македонската банкарска асоцијација (МБА) ги утврди добрите деловни практики и принципи за постапување од страна на

ВО ФОКУС

банките и штедилниците како доверители при доброволно реструктурирање на финансискиот долг на клиентите - правни лица кон кои повеќе банки и/или штедилници имаат воспоставени кредитни изложености.

Добрите практики и принципи претставуваат основа за спроведување на процесот на доброволно реструктурирање и го дефинираат пристапот на доверителите кон таквото реструктурирање, во насока на побрзо и поефикасно надминување на финансиските тешкотии со кои се соочуваат нивните клиенти, што би значело минимизирање на загубите на сите засегнати страни.

Како што веќе напоменавме, процесот на реструктурирање започнува со утврдување на финансиската одржливост на компанијата за нејзино долгорочно и успешно работење, што подразбира подготовка на сеопфатен план за финансиско и оперативнo реструктурирање, а планот да се заснова на долгорочна стратегија за деловна ефикасност и конкурентност на компанијата.

Приоритет на планот за финансиско и оперативнo реструктурирање е компанијата во услови на редовно работење да почне повторно со редовна отплата на финансиските обврски спрема нејзините доверители. Во таа смисла, условите за отплата на обврските спрема доверителите треба да бидат утврдени во согласност со солвентноста и ликвидноста на компанијата, заедно со утврдување реален рок за враќање на финансискиот долг, а самиот план да обезбеди прифатлив сооднос помеѓу ризикот и користа на доверителите во поглед на наплата на нивните побарувања.

Сите фази во процесот на реструктурирањето на финансискиот долг на компанијата треба да бидат спроведени на брз, успешен и квалитетен начин со транспарентен и координиран пристап на сите учесници во процесот. Финансиското и оперативнo реструктурирање на компанијата треба да се заснова на јасен и прецизен распоред на исполнување на обврските, со точно утврдени рокови и услови кои треба да бидат усогласени со целиот процес.

Успехот на финансиското и оперативното реструктурирање на компанијата зависи од непосредната и активна соработка помеѓу учесниците во процесот. Поради обемноста и сложеноста на процесот на реструктурирање на финансискиот долг на компанијата и поради учеството на повеќе доверители во него, понекогаш се препорачува со меѓусебна согласност на доверителите, од редот на најголемите доверители да се избере доверител (по можност доверител - банка) кој ќе биде координатор на целиот процес.

Во сите фази на процесот на реструктурирање на финансискиот долг на компанијата одлуките се носат врз основа на претходно верификувани информации од органите на одлучување кај секој доверител во процесот, со цел да се обезбеди потребната транспарентност и веродостојност на целиот процес.

Во процесот на реструктурирање на финансискиот долг на компанијата постојните права што произлегуваат од обезбедувањата на побарувањата на секој од доверителите учесници остануваат во сила. Сите доверители од ист ранг имаат еднакви права и во таа смисла никој од доверителите што учествуваат во процесот на изнаоѓање излезно решение за компанијата не може да преземе каква било активност со која некој од нив би бил доведен во нееднаква или полоша положба од онаа што ја имал пред отпочнување на процесот.

Восамиот процес доверителите треба да се свесни за ризиците што постојат или може да настанат во самиот тек на процесот и во таа смисла треба да преземаат активности за нивно намалување, односно соодветно ублажување преку подобрување на обезбедувањето на побарувањата, предлагање мерки, услови и рокови за исполнување на обврските кои се реално спроведливи, а кои истовремено би довеле и до подобрување на работењето и профитабилноста на компанијата.

При реструктурирањето, исто така, побарувањата на доверителите може да се продаваат и да се купуваат според условите определени со закони кои ја регулираат таа област, а секој од доверителите би требало да обезбеди согласност од новиот доверител дека ќе стапи на местото на претходниот доверител и со своите дејства нема да го попречува започнатиот процес.

Може да се заклучи дека реструктурирањето на финансискиот долг на компаниите е сложен процес кој има цел да се зачува економската активност на компаниите, а притоа да се минимизираат загубите на сите засегнати страни преку координиран пристап. Со ваквите активности би се избегнале стечајни постапки над компаниите кои се соочуваат со влошена финансиска состојба со нивно враќање во состојба на ликвидност и солвентност, што крајно ќе резултира со позитивни ефекти за целокупната економија во државата. ■

Принципи на одговорно банкарство и влијанијата на климатските промени врз банкарското работење

Каков развој ни е потребен?

Стабилен, континуиран, диверзифициран, брз, постојан, прогресивен или, едноставно кажано, потребен ни е развој:

„што ги задоволува потребите на сегашноста без да ја загрози способноста на идните генерации да ги задоволат сопствените потреби“.

На овој начин е дефиниран Принципот на одржлив развој, согласно Светската комисија за животна средина и развој на Организацијата на Обединетите нации (ООН) наведен во извештајот “Our Common Future”, познат како “Brundtland Report”, во далечната 1987 година.

Оттогаш до денес е направено многу, но сигурно дека нè чекаат уште многу предизвици со кои мора што побрзо да се соочиме и да ги решаваме. Промените се случуваат. Нашите економии стануваат „позелени“, додека таканаречената генерација милениумци ги менува моделите на потрошувачката и деловната култура.

Банкарскиот сектор треба да ја дефинира и потврди својата улога и одговорност во обликувањето и финансирањето одржлива иднина. За да продолжи да игра централна улога во 21 век, банкарскиот сектор треба да покаже дека ги задоволува променливите потреби и барања на општествената заедница. Улогата на финансиските институции во насока на одржливиот развој е исклучително значајна и голема. Токму затоа ООН ги дефинира Принципите на одговорно банкарство.

Принципите на одговорно банкарство помагаат целите на банките да се усогласат со Целите за одржлив развој на ООН и Парискиот договор за климатски промени од 2015 година. Тие треба да ги охрабрат банките да ја интегрираат одржливоста во сите сегменти на своето работење и да се утврди како најдобро можат да дадат свој придонес во создавањето одржлив свет. Гордо можеме да кажеме дека и неколку македонски банки се потписнички на Принципите за одговорно банкарство, со што и ние даваме придонес кон одржливиот развој.

Од почетокот на иницијативата во 2019 до денес, голем број банки низ светот се приклучија кон ова движење за промени и иднина во која банкарската заедница дава позитивен придонес, каков што впрочем очекува општеството, одговорно кон луѓето и планетата.

Последна листа со потписници на иницијативата:

132 Основачи потписници	275 Моментални потписници	US\$ 72trn Вкупна актива	~45% Од глобална банкарска актива
-------------------------------	---------------------------------	-----------------------------	---

Извор: <https://www.unepfi.org/banking/bankingprinciples/prbnsignatories/>

Пишува:

Богоја Китанчев, MBA

советник на Управен одбор по област,
НЛБ Банка АД Скопје

Рамката се состои од 6 принципи дизајнирани да дефинираат цел, визија и амбиција за одржливи финансии. Банките потписнички се обврзуваат да ги вградат овие 6 принципи во сите деловни области, на стратешко ниво, на ниво на своето портфолио и на трансакциско ниво.

Принцип 1: Усогласување

Усогласување на деловната стратегија за да биде доследна и да придонесе за потребите на поединците и целите на општеството, како што е изразено во Целите за одржлив развој, Парискиот климатски договор и релевантните национални и регионални рамки.

Принцип 2: Влијание и поставување цели

Постојано зголемување на позитивното влијание, истовремено намалувајќи го негативното влијание и управување со ризиците врз луѓето и животната средина кои произлегуваат од банкарските активности, производи и услуги. За таа намера, банките ќе постават и ќе објавуваат цели каде што може да имаат најзначајни влијанија.

Принцип 3: Клиенти

Одговорно работење со клиентите за поттикнување одржливи практики и овозможување економски активности што создаваат заеднички просперитет за сегашните и идните генерации.

Принцип 4: Засегнати страни

Проактивно и одговорно консултирање, ангажирање и соработување со релевантните засегнати страни за да се постигнат општествените цели.

Принцип 5: Управување и култура на однесување

Спроведување и посветеност кон овие Принципи преку ефективно управување и култура на одговорно банкарство.

Принцип 6: Транспарентност и одговорност

Периодично ревидирање на својата индивидуална и колективна имплементација на овие Принципи и транспарентност и одговорност за нивните позитивни и негативни влијанија и нивниот придонес кон целите на општествената заедница.

За спроведувањето на овие Принципи, предвиден е процес од 3 чекори кој ги води потписниците низ спроведувањето на нивните заложби:

Чекор 1: Анализа на влијание: идентификување на најзначајните влијанија на производите и услугите врз општеството, економиите и средината во кои работи банката.

- Анализа на најзначајните влијанија на производите и услугите на банката врз општеството, животната средина и економијата. Идентификување каде може банката да оствари најголеми позитивни влијанија и да ги намали значајните негативни влијанија.

ВО ФОКУС

Чекор 2: Поставување цел: поставување и постигнување мерливи цели во областите каде што банките имаат најзначајно влијание.

- SMART цели кои се однесуваат на значајните влијанија што ги идентификувала банката и спроведување активности за нивно постигнување.

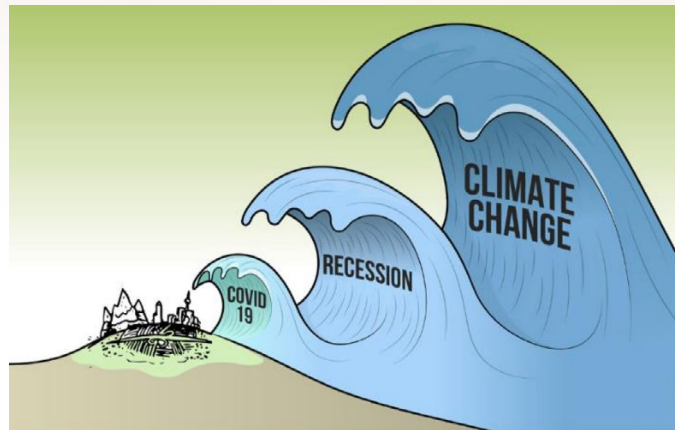
Чекор 3: Известување: јавно известување за напредокот во спроведувањето на Принципите, со транспарентност за влијанијата и придонесите.

- Во постојното известување банките треба да опишат како ги спроведуваат Принципите за одговорно банкарство.

Преку Принципите, банките се повикани од ООН колективно да изготвуваат насоки и да иновираат алатки за клучните области на одржливи финансии, да ги научат најдобрите практики од нивните колеги, научници и експерти од индустријата и да имаат корист од индивидуалните повратни информации и колективните прегледи како тие напредуваат на нивниот пат кон одржливиот развој.

По осумнаесет месеци од потпишувањето на Принципите, банките потписнички мора да известат за нивното влијание, како ги спроведуваат Принципите, целите што ги поставиле и напредокот што го постигнале.

Еден од клучните аспекти што е во центарот на Принципите на одговорно банкарство е ризикот од климатските промени. Последните анкети сè повеќе ја потенцираат важноста на овој ризик во банкарското работење. Речиси половина (49%) од CRO сега ги гледаат климатските промени како најголем ризик кој бара најголемо внимание во следните 12 месеци (пред 18 месеци само 17% го имаа тој став). CRO нагласуваат дека овој ризик е исто така повисок на агендата за краткорочни ризици за управните одбори на банките - над една третина (37%) од CRO веруваат дека нивните управни одбори го гледаат климатскиот ризик како врвен приоритет на листата со ризици, што е повеќе од само 6% во 2019 година.

Извор: The Economist

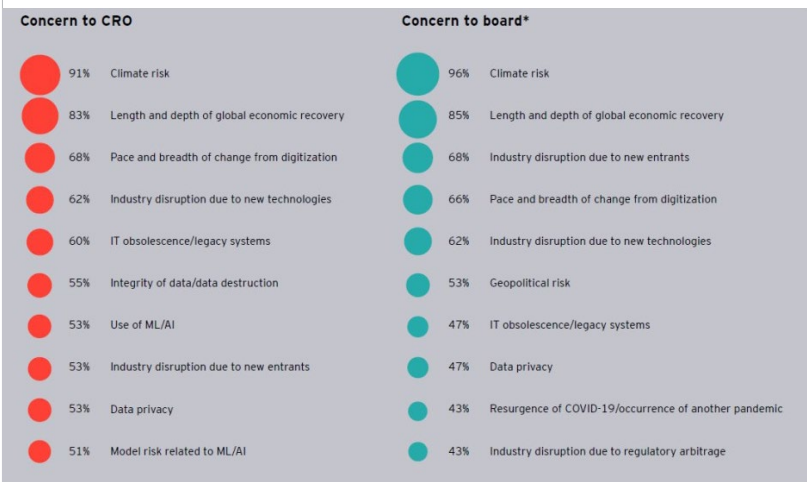
Извор: EY IIF (2021). 'Resilient banking: capturing opportunities and managing risks over the long term - 11th annual EY-IIF global bank risk management survey'

Фокусот на климатските промени е уште повпечатлив кога се набљудува од аспект на очекувањата во следните пет години. Повеќе од 90% од CRO и управните одбори ги гледаат климатските промени како најголем ризик што претстои, додека во 2019 година само околу половина (52%) од CRO го имале ова мислење.

Дополнително, во изминатите неколку години уочливо е и поместување на перцепцијата на топ-ризици од економски кон еколошки, општествени и технолошки ризици.

Промената на перцепцијата на стручната јавност кон климатските и еколошките ризици резултира и со промена на пристапот на финансиските регулатори.

Согледувајќи ја важноста од климатските и еколошките ризици, кон крајот на 2019 година, Европската централна банка го публикува „Водичот за климатски и еколошки ризик“ (дефинирање на физички и транзициски ризик), во кој поконкретно се дефинираат следењето и управувањето со влијанијата на климатските и еколошките ризици во банкарското работење.

Извор: EY IIF (2021). 'Resilient banking: capturing opportunities and managing risks over the long term - 11th annual EY-IIF global bank risk management survey'

ВО ФОКУС

Ризиците поврзани со климатските промени и животната средина се извори на структурни промени кои влијаат врз економската активност преку два главни двигатели на ризикот:

Физички ризик: се однесува на финансиското влијание на климатските промени врз клиентите на банките, вклучувајќи почести екстремни временски услови и постепени климатски промени, како и врз деградација на животната средина, (загадувањето на воздухот, водата и земјиштето, недостигот на вода, загубата на биодиверзитетот и уништувањето на шумите).

Глобалните климатски модели предвидуваат краткорочни физички влијанија од климатските промени на регионално ниво. Промените на температурата, врнежите и порастот на нивото на морињата сега се добро разбрани и се веројатни без оглед на тоа дали напорите за ублажување на емисиите на стакленички гасови се успешни или не. Физичките климатски промени ќе се забрзаат, следните 10 години ќе покажат колку брзо и за колку. Големината и зачестеноста на силните бури, шумските пожари, сушата итн. се очекува да се зголемат, но спецификите не можат да се прогнозираат.

За банките, овие влијанија може да резултираат со големи финансиски загуби, намалена вредност на средствата и промени на кредитната способност на клиентите.

Транзициски ризик: се однесува на финансиска загуба на клиентите на банките, што може да е резултат (директен или индиректен) на процесот на приспособување кон економија со пониска емисија на стакленички гасови и еколошки поодржлива.

Транзициските ризици може да се појават кога се движиме кон економија со пониска емисија на стакленички гасови, позелена економија. Ваквите транзиции може да значат дека некои сектори од економијата се соочуваат со големи промени во вредноста на средствата или повисоки трошоци за водење бизнис. Транзицијата кон пониска емисија на стакленички гасови ќе повлече обемни правни, технолошки и пазарни промени за да се одговори на барањата за ублажување и приспособување поврзани со климатските промени. Неопходните промени во политиката, технологијата и расположението би можеле да поттикнат повторно процена на вредноста на голем опсег на средства и да создадат кредитни изложености за банките, бидејќи трошоците и можностите стануваат очигледни (на пример, движењето кон обновливите извори на енергија создава ризик за оние во синџирот на снабдување со фосилни горива или зголемување на цените на стоките поради зголеменото користење на батериите во автомобилите). Во зависност од природата, брзината и фокусот на овие промени, ризиците од транзиција претставуваат различни нивоа на финансиски и репутациски ризици за компаниите (од финансискиот и нефинансискиот сектор). Исто така, компаниите не можат едноставно да го избегнат ризикот со тоа што ќе изберат повеќе да не учествуваат во дејноста со висока емисија на стакленички гасови. Нивното откажување од тие дејности може да го преземат други компании, со што нема да се испорача севкупната амбиција за пониска емисија на стакленички гасови.

Извор: World Economic Forum (WEF) (2021)

Каде сме ние:

Со прифаќањето на Принципите на одговорно банкарство секако дека се креира можност за дополнително пласирање на нови/ подобрени производи на банкарскиот пазар, кои ќе бидат насочени кон подобрување на животниот стандард во Македонија. Се забележува сè поголемо присуство на зелени кредитни линии за финансирање на енергетска ефикасност или за финансирање во обновливи извори, финансирање на циркуларна економија, еколошки и социјални советодавни услуги за клиентите, корпоративно кредитирање за финансирање на компании во нивната транзиција кон одржливо работење, одржлива енергетска инфраструктура, проекти за зелен транспорт, активности на екстрактивната индустрија компатибилни со животната средина и социјалните аспекти, проекти за водоснабдување и управување со отпад, зелени комерцијални објекти (трговски центри, станбени објекти) итн.

Домашната законска регулатива за заштита на животната средина и социјалните аспекти е на високо ниво на усогласеност со европските и светските трендови, но секако дека постои простор за нејзино дополнително подобрување. И она што е најважно за нас, сите економски чинители треба активно да работат на **зголемување на свесноста** за влијанието на климатските промени. Притоа, мора да се земат предвид ефектите од имплементирањето на т.н. „зелена иницијатива“ врз финансиските перформанси на нашите стопански субјекти, како и врз енергетскиот сектор на Македонија.

НБРСМ започнува со усогласување на локалната регулатива за управување со овие ризици со европската, но секако дека може, и треба, да продолжи да го користи својот авторитет за поинтензивна имплементација на промените и во другите институции во државата. Имплементацијата и доследната примена на европската регулатива поврзана со екологијата, како и подобрувањето на достапноста на податоците, поврзани со емисиите на стакленички гасови, се основата на која треба да се базира / функционира целокупното наше општество во сите сфери на своето постоење.

Во овој контекст значајно е да нагласам дека управувањето со овие ризици претставува нов предизвик за банките во Македонија. Банките не можат само да направат „copy and paste“ од она што го прават при управувањето со другите видови ризици. Тешкотиите со обезбедувањето податоци, што не е проблем само во Македонија, туку и во европскиот банкарски систем, недостигот на историски податоци и неможноста за креирање модели, дополнително придонесуваат за зголемување на предизвиците при управувањето со климатските ризици кои се многу неизвесни и нелинеарни во нивното ширење и можат да влијаат врз повеќе категории на ризик истовремено.

За доследно спроведување на Принципите на одговорно банкарство, како и управување со ризиците поврзани со климатските промени, а со цел почитување на преземените обврски од Парискиот договор за климатски промени, потребен е активен придонес од сите нас: банки, стопански субјекти и регулатори.

„Ние сме првата генерација што го почувствува ударот од климатските промени и ние сме последната генерација што може да направи нешто во врска со тоа“.

– Џеј Инсли, адвокат и политичар. ■

СОРАБОТКА СО

КОНЕКТ

Непрофитните организации заедно со МБА – активни партнери за развој на системот за спречување перење пари и финансирање тероризам

■ Непрофитниот сектор и мерките за спречување перење пари и финансирање тероризам

Република Северна Македонија (PCM) во моментот се подготвува за процесот на заемна евалуација која ќе ја спроведе Комитетот на MONEYVAL (регионално тело на [ФАТФ](#)) со цел оценување на усогласеноста на PCM со стандардите за спречување перење пари и финансирање тероризам.

Еден од стандардите што треба да го исполниме, а кој специфично се однесува на непрофитните организации (НПО) е Препораката 8. Преку неа ФАТФ им сугерира на земјите да го заземат пристапот заснован на ризик преку кој тие треба „прво да ги идентификуваат, оценат и разберат ризиците од перење пари и финансирање тероризам во овој сектор, а потоа и да донесат соодветни мерки за ублажување на тој ризик“. Дополнително, ФАТФ нагласува дека во спроведувањето на пристапот заснован на ризик од клучна важност е да се вклучат непрофитниот и другите сектори и заедно да работат на усогласувањето со оваа препорака. Пристапот заснован на ризик дозволува соодветно насочување на државните ресурси и овозможува легитимните активности на непрофитниот сектор непречено да течат.

На глобално ниво има голем број случаи кога прекумерната регулација во однос на спречување перење пари и финансирање тероризам, намерно или ненамерно, врши негативно влијание врз НПО, а со тоа се повредува правото на здружување и човековите права. Владите честопати ги оправдуваат ваквите мерки со тврдења дека тие се неопходни за да се усогласат со стандардите на ФАТФ и со поранешната етикета од Препораката 8, со која непрофитните организации се дефинираат како „особено ранливи во однос на злоупотреба за тероризам“. Прекумерната регулација и негативното влијание од неа во практика може да доведат до:

- одложување или неможност за доставување хуманитарна помош во земји од ризик или земји во кои тековно има конфликти;
- вршење контрола врз непрофитниот сектор кој се залага и застапува за демократизација на општеството;
- отежнување на финансиското работење на непрофитните организации, со што директно се влијае врз активностите кои се значајни и неопходни за корисниците кои често се и ранливи лица или групи.

Непрофитните организации најчесто го осознаваат влијанието на регулативата за спречување перење пари и финансирање

КОНЕКТ

„...успешни мерки против перење пари и финансирање тероризам се само оние што не го попречуваат развојот на непрофитниот сектор и неговите легитимни активности“,
г-ѓа Никица Кусиникова, извршна директорка на „Конект“

тероризам преку работењето со банките. За банките и НПО е значајно да ги поимаат спецификите на своето работење и заеднички да придонесат за систем кој ќе заштити, но и нема да ги спречува легитимните активности на организациите и ќе ги протезира човековите права. Бранењето на човековите права е важно и од аспект на обврската на банките за почитување на водечките принципи за бизнис и човекови права. Во случаи кога Препораката 8 ограничувачки се толкува, тогаш се намалува пристапот до финансиски услуги за НПО и на тој начин неповолно се влијае и се ограничува правото на здружување.

„Конект“ во партнерство со институциите и понатаму активно работи на усогласувањето на PCM со Препораката 8. Дополнително дејствуваме и преку [Меѓународната коалиција на НПО за ФАТФ](#), преку директно учество во активности во кои ги вклучуваме и засегнатите страни, вклучително и МБА како наш значаен партнер во ова поле.

■ Процена на ризици за финансирање тероризам преку непрофитните организации

Преку консултативен процес и тесна соработка со непрофитниот сектор, Република Северна Македонија го заврши процесот на проценка на ризикот за непрофитните организации и покажа дека е можна ваква ефективна соработка со непрофитниот сектор. Дополнително Владата го разгледа, усвои и го објави [Извештајот за спроведената проценка на ризик од финансирање тероризам за непрофитните организации](#).

Процената утврди дека **ризикут од финансирање тероризам за непрофитните организации во Република Северна Македонија е низок кон среден и опфаќа само мала подгрупа од непрофитниот сектор (13%)**, додека остатокот од непрофитниот сектор се квалификува со низок ризик. Процената, исто така, дефинира низа мерки за ублажување и превентивни активности кои промовираат меѓусекторска соработка.

СОРАБОТКА СО

Со цел да го доближиме разбирањето за Процената и да ги запознаеме непрофитните организации со факторите на ризик, начините на злоупотреби и како НПО да ги заштитат своите организации, „Конект“, [Управата за финансиско разузнавање](#) (УФР), [Европскиот центар за непрофитно право](#) (ЕЦНП) и УСАИД спроведоа онлајн информативни средби. Преку овие и други средби, банките и непрофитните организации имаа можност да се запознаат во детали со Процената и резултатите од неа, како и да се информираат за овие теми.

За едукативни цели на сите засегнати страни, УФР, ЕЦНП и „Конект“ објавија и краток резиме за главните наоди од Процената, нивното значење за непрофитните организации и мерките за ублажување. Овој материјал е лесен за користење и овозможува подобро разбирање на темата и наодите од Процената. Полезен е и за службите во банкарскиот сектор кои директно работат со НПО како нивни клиенти. Прочитајте:

- Кои непрофитни организации се опфатени со Процената?
- Какви се ризиците за финансирање тероризам во нашата земја?
- Кои се препорачаните мерки за заштита?
- Кои се механизмите за саморегулација на НПО што можат да им користат на банките?

ПРОЦЕНКА НА РИЗИК ОД ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ ЗА НЕПРОФИТНИТЕ ОРГАНИЗАЦИИ

Оваа публикација е развиена како дел од проектот за Северна Македонија, управуван од Европскиот центар за непрофитно право (ECNL). Проектот е спонзориран од Меѓународниот центар за непрофитно право (ICNL) преку Иницијативата за граѓански простор. Оваа публикација е финансирана од Владата на Шведска. Мисијата изразена во оваа публикација не ги изразува ставовите на Владата на Шведска. Авторот ја сноси целата одговорност за изразените содржини.

Работната група за финансиска акција (ФАТФ) претставува глобален заштитник од перење пари и финансирање на тероризам (ФТ). Тоа е меѓувладино тело кое поставува меѓународни стандарди за државите да се заштитат од овие нелегални активности. Во системот за превенција и заштита, освен институциите, важно е да учествуваат сите чинители. Непрофитните организации (НПО) се важен дел од тој систем и сè повеќе се вклучуваат за да се заштитат од можни злоупотреби.

Дел од стандардите што ФАТФ ги дава на државите се однесуваат и на НПО секторот. Според ФАТФ Препораката 8¹, секоја држава треба да определи подгрупа во НПО секторот која може да биде злоупотребена за ФТ; да процени колку постоечките мерки (политики, закони, активности) се соодветни за заштита; да ги процени реалните ризици и за нив да

Во секторот на НПО во Северна Македонија до сега нема пресуди по случаи и обвиненија за финансирање тероризам.

¹ Претходната формулација на оваа препорака истакнувала дека НПО се „особено раниливи на злоупотреба од тероризам“. Тоа беше променето во 2016-та бидејќи се докажа дека меѓународно случите на злоупотреба на НПО се ретки и затоа што некои држави неправедно ја користеа формулација за да го контролираат секторот од други причини.

Документот е достапен електронски на [македонски](#), [албански](#) и на [англиски](#) јазик, а печатени примероци може да се најдат и во МБА.

Доближување на банкарскиот и граѓанскиот сектор – запознавање со улогата и работата на банкарскиот сектор и непрофитните организации

Во соработка со УФР, Народната банка на Република Северна Македонија (НБРМ) и МБА, согледавме дека е потребно да се развијат индикаторите за сомнителни трансакции кај НПО кои конкретно ќе ја насочат работата со непрофитните организации во областа спречување перење пари и финансирање тероризам. Преку овие индикатори банките утврдуваат дали трансакцијата на НПО е сомнителна или не. При разгледувањето на трансакциите, а особено при спроведувањето на анализата на НПО како клиент, важно е банките да се раководат од Процената на ризици и нејзините наоди.

Имајќи ја предвид спроведената Процена, како дел од Проектот на УСАИД за граѓанско учество се формира работна група од претставници на институциите, членките на МБА и непрофитните организации. Целта на работната група е заедничко разгледување на овие индикатори за да може да ја зголеми својата ефективност, да овозможат анализа базирана на ризици и да го превенираат феноменот на дерискинг. Преку пет (5) работни средби на работната група, покрај ревидирањето на постојните индикатори, работевме и на подготовка на материјал за толкувачки белешки за ревизијата на индикаторите со цел тие да претставуваат унифициран пристап и да станат дел од банкарските практики на државно ниво. Партиципативниот природ кој ги вклучи сите засегнати страни беше полезен и придонесува за заедничко разбирање на примената и толкувањето на индикаторите.

Како додадена вредност од процесот на заедничко работење, преку средбите на работната група увидовме дека е важно непрофитните организации да го разберат работењето на банките, но истовремено увидовме дека е потребно банките и регулаторот да добијат повеќе информации за природата на работењето на непрофитните организации, која честопати се разликува од таа на преостанатите субјекти. Од овој процес, исто така, се утврди потребата за спроведување обуки на вработените на банките за подобрување и олеснување на работата со НПО како клиенти.

Едукација за непрофитните организации

Како дел од мерките за ублажување на ризиците идентификувани во рамките на Процената на ризик од финансирање тероризам се и обуки за непрофитни организации. Првпат во нашата земја се спроведоа вакви специјализирани обуки. Преку нив организациите се обучуваат да ги препознаат, идентификуваат и да ги ублажат потенцијалните ризици што би можеле да ги имаат во врска со спречување перење пари и финансирање тероризам. Во таа насока, преку Проектот на УСАИД за граѓанско учество, „Конект“ спроведе шест (6) обуки и опфати вкупно 140 учесници, од кои 100 се претставници на 85 граѓански организации. За време на обуките, а со помош на претставничката од Шпаркасе банка (членка на МБА) г-ѓа Дијана Рикаловска, ги информиравме непрофитните организации за работењето на банките, како и за обврските на банките да спроведуваат активности со цел да го усогласат своето работење со Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам. Учесниците на обуките имаа можност да ги разберат овие процеси, со цел да ги предвидат и однапред да ги подготват потребните

СОРАБОТКА СО

информации за банките. Преку овие обуки, а и преку општата соработка помеѓу банкарскиот сектор и „Конект“, работиме на создавање однос на доверба помеѓу банките и непрофитните организации како нивни клиенти.

Со заеднички пионерски напори со соработниците од УФР и ЕЦНЛ, го креиравме првиот Прирачник за спречување изложеност на непрофитниот сектор на перење пари и финансирање тероризам. Прирачникот го креиравме за нашиот контекст и во него ги вклучивме најдобрите светски ресурси и материјали на темата. За негова подготовка беше ангажирана меѓународна експертиза, но и локална – експерти од банки и финансиски институции, со цел да се осигури дека нивните перспективи на системите за спречување перење пари и финансирање тероризам се разбирливи за непрофитните организации.

Овој прирачник ги води непрофитните организации чекор по чекор во развивање на нивната отпорност од злоупотреби. За банките, тој е одличен едукативен ресурс кој можат да го користат и споделуваат со непрофитните организации како нивни клиенти. На овој начин банките и непрофитните организации ќе се осигурат дека превенираат и се штитат од перење пари и финансирање тероризам. Прирачникот е достапен и електронски и во печатена форма, на [македонски](#), [албански](#) и на [англиски](#) јазик.

Механизам за саморегулација кај непрофитните организации – Ознака за доверба

Ознаката за доверба претставува саморегулачки систем кој има цел на граѓаните и на компаниите да им го олесни изборот на проверени доверливи организации кај кои можат да донираат. Таа се стреми долгорочно да ја зголеми довербата помеѓу граѓанските организации, нивните соработници и локалните донатори. Ознаката се добива преку внимателно креиран процес и критериуми за транспарентност, отчетност, резултати од работењето, почитување на законската регулатива итн.

Ознаката за доверба ги вклучува препораките на ФАТФ овозможувајќи им на граѓанските организации успешно да се заштитат од ризикот да бидат злоупотребени од перење пари и финансирање тероризам.

Токму затоа Ознаката е препознаена и во Процената на ризик од финансирање тероризам за непрофитните организации како ефективна саморегулачка мерка. Ова најмногу се должи на тоа што таа за граѓанските организации вклучува внатрешни механизми за заштита кои се препознаени од донаторите, банките и пошироката заедница. Граѓанските

„Како дополнителен придонес за развој на регулативата, МБА и „Конект“ низ консултативен процес и во соработка со Мрежата за финансиска одржливост, која брои III граѓански организации, ги усогласија и доставија предлог-промените на Законот за спречување перење пари и финансирање тероризам.“

организации што ја поседуваат Ознаката за доверба се добри партнери на граѓаните, но и на останатите чинители во заедницата. На тој начин банките можат да ја користат Ознаката за доверба како ресурс во своите проверки и активно да ја споделуваат со клиентите за да се усогласат со добрите стандарди, особено во делот на финансиското работење.

[Едукативна брошура за Ознаката за доверба](#) е материјал кој може да го споделите за оваа успешна мерка за саморегулација за спречување перење пари и финансирање тероризам кај непрофитните организации. „Конект“ активно работи на дополнително доближување на Ознаката до граѓанските организации преку едукација и директна менторска поддршка за да се зголеми бројот на организации што ќе се здобијат со Ознаката и ќе го усогласат своето работење со стандардите што ги поставува.

Партнерството во Процената за ризик од финансирање тероризам за непрофитните организации е пример на светско ниво

Покрај интензивната работа на темата локално, а со цел споделување на добрите практики од нашата земја, „Конект“ во партнерство со УФР и ЕЦНЛ организира меѓународен форум за 90 учесници од 22 јурисдикции, Егмонт, MONEYVAL, банки и непрофитни организации. На меѓународниот форум на влади и непрофитни организации под насловот „Непрофитни организации и процена на ризик – ангажман и научени лекции за ефикасна имплементација“ и со меѓународната јавност ги споделивме искуствата од спроведена процена за ризикот од финансирање на тероризам за непрофитните организации во земјата. На самиот форум се промовира РСМ како предводник во воспоставување партнерство со непрофитниот сектор и другите релевантни чинители за спроведување ваков вид процена на ризици.

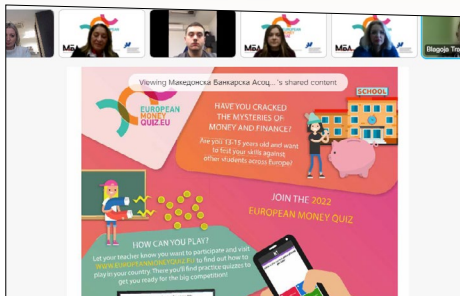
Отворајќи го настанот, претседателот на Република Северна Македонија, г. Стево Пендаровски, истакна: „Нашата главна грижа мора да биде да не го нарушиме деликатниот баланс помеѓу националната безбедност и слободата како врвна вредност.“ Генералниот секретар на MONEYVAL Комитетот при Советот на Европа, г. Игор Небиваев, истакна дека процесите за спречување перење пари и борба против финансирањето на тероризмот имаат значително влијание врз непрофитниот сектор. Тие, исто така, изискуваат повеќе ресурси и експертиза за да обезбедат соодветно и базирано на ризик спроведување на релевантни меѓународни стандарди, без попречување на легитимните непрофитни активности. Господин Благо Трендафилов, директор на УФР, ја истакна важноста на процесот за процена на ризикот и соработката со секторот. „Непрофитните организации се огледало на демократијата. Наша должност е да ги заштитиме“, изјави тој. Госпоѓа Катерина Хаџи-Мицева Еванс, извршна директорка на ЕЦНЛ, истакна: „Воспоставеното партнерство во РСМ е добар пример меѓународно и треба да се негува.“ Повеќе информации за регионалниот форум во кој се вклучија претставници на МБА активно се достапни на овој [линк](#).

„Конект“ стои на располагање за директна соработка со членките на МБА на оваа и други теми од заеднички интерес.
Контактирајте со нас на konekt@konekt.org.mk или на +389 (0)2/ 3224 198

РЕАЛИЗИРАНИ АКТИВНОСТИ

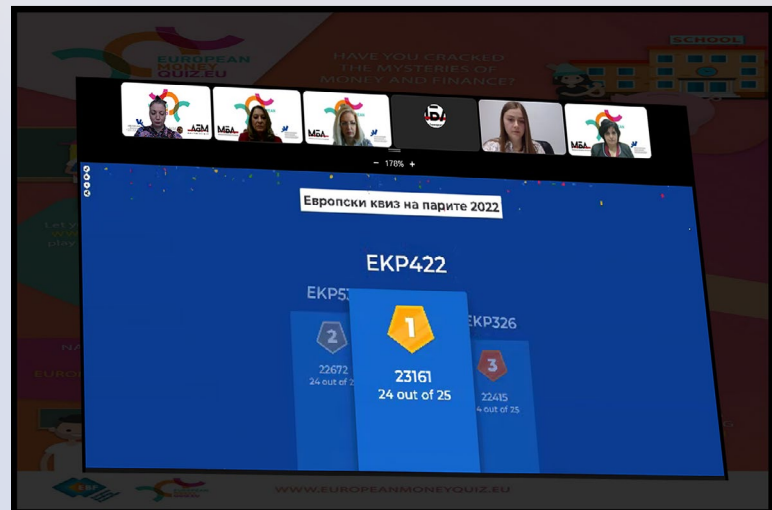

■ ОДРЖАНА ВИРТУЕЛНА РАБОТНА СРЕДБА ЗА ПОДГОТОВКА ЗА ЕВРОПСКИОТ КВИЗ НА ПАРИ ЗА 2022 ГОДИНА

■ На 24.2.2022 година се одржа подготвителен настан за „Европскиот квиз на пари“, на кој менторите и учениците беа запознаени со начинот и текот на одржување на квизот, материјалите за учење и беше спроведена кратка вежба за учесниците на националниот натпревар.

На настанот присуствуваа и минатогодишните победници, кои ги споделија своите впечатоци од натпреварот.

[Прочитај повеќе...](#)

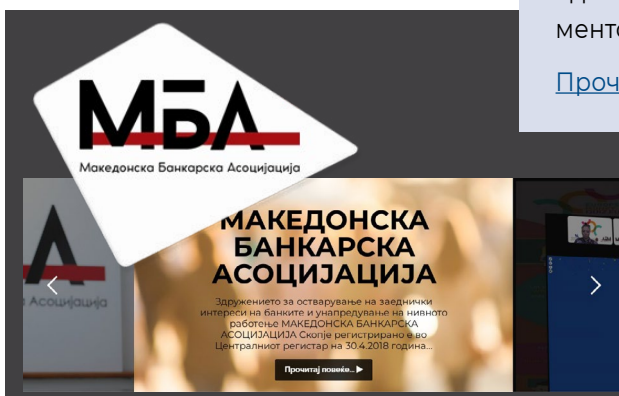
■ ИЗБРАНИ ПРЕТСТАВНИЦИТЕ ЗА ЕВРОПСКОТО ФИНАЛЕ НА „ЕВРОПСКИОТ КВИЗ НА ПАРИ“

■ На 24 март 2022 година се одржа националниот натпревар за „Европскиот квиз на пари“. Под менторство на 94 наставници/професори од 72 основни и средни училишта од целата земја, на натпреварот учествуваа **878 ученици**, односно **439 тима**, од кои 423 тима се натпреваруваа на македонски, а 16 тима на албански јазик.

Наши претставници на Европското финале на „Европскиот квиз на пари“ ќе бидат учениците Матеја Талеска и Дино Дановиц од СУГС „Јосип Броз Тито“ - Скопје, под менторство на професорката Емилија Величкова.

Второто место го освоија учениците Теона Митревска и Јани Јеренда од СЕПУГС „Васил Антевски Дрен“ - Скопје, под менторство на професорката Биљана Ниновска, а третопласирани беа Марија Вчкова и Стефанија Сарафимова од СОУ Гимназија „Добри Даскалов“ - Кавадарци, под менторство на професорката Јасминка Ризова.

[Прочитај повеќе...](#)

Веб-страница на Македонската банкарска асоцијација, www.mba.mk, редизајнирана согласно најновите светски трендови, овозможува побрз и попрегледен пристап до информациите.

ЕДУКАТИВНО
КАТЧЕ

Европска/Глобална недела на пари

Европската недела на пари е годишна иницијатива која ја промовира финансиската едукација низ Европа. Во текот на една недела во март, секоја година, се одржуваат стотици активности во над 30 земји за промовирање на финансиската писменост во Европа.

Повеќе на следниот [линк](#).

Макроекономски
показатели и банкарскиот
систем на РС Македонија
со состојба на ден 31.12.2021

[Табела \(.xlsx\)](#)

[Презентација \(.pptx\)](#)

Образец
за МБА Е-Билтен

[Преземи тука \(.docx\)](#)

КОРИСНИ ЛИНКОВИ

НАРОДНА БАНКА НА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА
МАКЕДОНИЈА

<https://www.nbrm.mk/>

МИНИСТЕРСТВО ЗА ФИНАНСИИ

<https://finance.gov.mk/>

КОМИСИЈА ЗА ХАРТИИ ОД
ВРЕДНОСТ НА РЕПУБЛИКА
СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

<https://www.sec.gov.mk/>

МАКЕДОНСКА БЕРЗА

<https://www.mse.mk/>

ЦЕНТРАЛЕН ДЕПОЗИТАР НА
ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ

<http://www.cdhv.mk/>

АСОЦИЈАЦИЈА ЗА Е-ТРГОВИЈА
НА МАКЕДОНИЈА

<https://ecommerce.mk/>

ОРГАНИЗАЦИЈА НА
ПОТРОШУВАЧИТЕ НА МАКЕДОНИЈА

<https://opm.org.mk/>

ЕВРОПСКА БАНКАРСКА
ФЕДЕРАЦИЈА / EBF-EUROPEAN
BANKING FEDERATION

<https://www.ebf.eu/>

БАНКАРСКА АСОЦИЈАЦИЈА НА
ЦЕНТРАЛНА И ИСТОЧНА ЕВРОПА
/ BACEE - BANKING ASSOCIATION
FOR CENTRAL AND EASTERN

EUROPE

<https://bacee.hu/>